

УДК: 631.53.02:633.854.78:(477.72)

ДИНАМІКА ВИРОБНИЦТВА НАСІННЯ СОНЯШНИКУ В ХЕРСОНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

В.В.КРЕСТЬЯНІНОВА – аспірант, Херсонський ДАУ

Соняшник як основна олійна культура України відіграє важливу роль у формуванні світових та вітчизняних продовольчих і кормових ресурсів. Він є однією з головних олійних культур в Україні. Насіння цієї культури вміщує багато жиру і являється основною сировиною для виробництва олії. Вміст олії в насінні складає до 56%. Олія соняшнику має високі смакові якості, у великій кількості застосовується в їжу і використовується в різних галузях промисловості. За калорійністю соняшникова олія серед рослинних жирів займає одне з перших місць. Ця культура забезпечує сільськогосподарським підприємствам великі прибутки, що пояснюється відносно високим рівнем рентабельності виробництва олійних культур порівняно з виробництвом інших культур. За статистичними даними, серед продукції рослинництва саме від соняшнику та зернових культур господарства України за останні роки одержували прибуток. Разом із тим, рентабельність виробництва соняшнику за останні роки знизилась. Це пов'язано з використанням старих сортів, неякісного посівного матеріалу, дефіцитом матеріальних ресурсів. Але і за цих умов соняшник залишається найбільш "ліквідною" сільськогосподарською культурою, здатною приносити реальний прибуток. Соняшник є також конкурентноспроможною культурою на міжнародному ринку, тобто проблеми з його реалізацією майже немає.

В Україні дослідженням організації та економіки виробництва олійних культур, зокрема соняшнику, займаються В.І.Власов [1], О.М.Кузнецов [2], В.Лазня [3], А.А.Побережна [4]. Разом із тим комплексні економічні дослідження виробництва соняшнику по регіонах України практично не проводилися. Повною мірою це стосується Херсонської області. Враховуючи, що Херсонська область спеціалізується на виробництві та переробці соняшнику, економічне обґрунтування розвитку галузі є актуальним і своєчасним. Особливе значення має дослідження динаміки виробництва культури; факторів, які забезпечують зростання його обсягів та їх еколого-економічна оцінка.

Як показують наші дослідження, зростання обсягів виробництва насіння соняшнику в Херсонській області відбувається екстенсивно, в основному за рахунок розширення посівів, а не за рахунок урожайності (табл.1).

Посівна площа під соняшником в 2001 році порівняно з 1990 роком збільшилася на 65,4 тис. га. Але збільшення посівних площ повинно мати визначені межі, тому що під час вирощування цієї культури необхідно дотримуватися певної сівозміни. Відомо, що для отримання найбільшого прибутку в польових сівозмінах, соняшник у структурі посів-

них площ повинен займати не більше 10%. Фактично він займає більше 20%. Господарства засівають те саме поле практично через 4-5 років, щоб отримати більше прибутку. Це призводить до грубого порушення загальної системи землеробства, унаслідок чого знижується урожайність культури і підвищується її трудомісткість. Виробництво соняшнику підвищується не за рахунок урожайності, яка знизилася на 37 %, а за рахунок посівних площ, що збільшилися на 57% у 2001 році порівняно з 1990 роком. Недоліком є також те, що не з всієї посівної площі збирається врожай.

Таблиця 1 – Динаміка виробництва насіння соняшнику в Херсонській області, (у господарствах усіх категорій)

Роки	Посівна площа, тис. га	Урожайність, ц/ га	Валовий збір, тис. га
1990	115,3	8,7	955,7
1996	156,7	6,7	963,2
1997	111,5	11,8	1268,9
1998	191,3	7,2	1303,6
1999	226,2	6,8	1446,1
2000	187,2	8,7	1547,6
2001	180,7	5,5	913,1

Важливим показником економічної ефективності вирощування соняшнику є собівартість його насіння, що характеризує рівень виробничої діяльності і визначає кінцевий результат виробництва. Собівартість насіння соняшнику в Херсонській області має тенденцію до зростання, що призводить до підвищення ціни реалізації 1 ц (табл.2)

Таблиця 2 – Економічна ефективність виробництва 1ц насіння соняшнику в сільськогосподарських підприємствах

РОКИ	Собівартість 1ц реалізованої продукції, грн.	Ціна реалізації 1ц, грн.	Прибуток грн.	Рентабельність, %
1990*	17,82	42,93	25,11	140,9
1996	21,09	27,52	6,43	30,5
1997	21,5	25,63	4,13	19,2
1998	28,05	30,51	2,46	8,8
1999	41,3	54,24	12,94	30,0
2000	45,11	55,09	9,98	22,1
2001	60,83	76,91	16,08	26,5

* - крб.

Отже, як видно з таблиці 2, собівартість 1ц реалізованої продукції в 2001 році порівняно з 1990 роком зросла на 241%, що зумовило підвищення ціни реалізації, яка зросла на 56%. Незважаючи на таке становище, виробництво насіння соняшнику залишається рентабельним.

Низька продуктивність соняшникового поля характеризується також і незадовільним матеріально-технічним забезпеченням товаровиробників. Більшість із них не може забезпечити себе технікою, паливно-мастильними матеріалами, засобами захисту рослин, мінеральними добривами тощо. А без застосування сучасних технологій не можна розраховувати на одержання високих врожаїв, адже природна родючість ґрунтів з року в рік погіршується і не забезпечує приросту врожаю. Для підвищення урожайності також важливу роль відіграє посівний матеріал. Насіння повинно бути добре відкаліброване за розмірами, з високими посівними кондиціями, протруєне і оброблене препаратами проти шкідників. Внесення органічних і мінеральних добрив є необхідною умовою для одержання високого врожаю соняшнику.

На продуктивність соняшнику в Херсонській області негативно впливають також високі температури (+30°C), повітряна та ґрунтова посухи в період утворення кошика, цвітіння і насіннеутворення.

У цілому на підставі отриманих результатів можна зробити висновки:

1. Одержання запланованих валових зборів насіння соняшнику в господарствах Херсонської області відбувається не за рахунок підвищення урожайності, а за рахунок збільшення посівних площ.

2. Урожайність насіння соняшнику знижується, але завдяки підвищенню реалізаційної ціни, забезпечується незначна рентабельність цієї культури.

3. Для підвищення економічної ефективності виробництва насіння соняшнику в господарствах Херсонської області необхідно довести посівну площу до оптимального розміру (10-12%), а урожайність підвищити до рівня 11-12 ц/га. Це можна досягти за рахунок використання нових сортів та гібридів насіння соняшнику, покращення матеріально-технічного забезпечення господарств.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Власов В.І. Світові та регіональні зміни у виробництві олійних культур.// Агроінком.- 2002р.- №1-3.-с.-52.
2. Кузнецов О.М. Сучасний стан та перспективи розвитку галузі олійних культур в Україні з урахуванням світового досвіду// Економіка АПК.- 1999р.- №7.-с.-14.
3. Лазня В. Олієпродуктовий підкомплекс України: стан, проблеми, перспективи.// Економіка України.- 1998р.-№1.-с.-31.
4. Побережна А. А. Формування світового і вітчизняного ринків олійних культур// Економіка АПК.- 1998р.- №8.-с.-91.